תצא

א. כתב הרמב"ם בריש הל' אישות: „קודם מתן תורה הי' אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לתוך ביתו ובועלה בינו לבין עצמו ותהי' לו לאשה. כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואח"כ תהי' לו לאשה שנאמר[1] כי יקח איש אשה ובא אלי'".

וממשיך בהלכות שלאח"ז[2] ש„ליקוחין אלו מצות עשה כו' הן הנקראין קידושין או אירוסין בכ"מ כו' וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת אע"פ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה הרי היא אשת איש כו' ואם רצה לגרש צריכה גט".

ולכאורה צ"ע, למה הקדים הרמב"ם כאן תיאור גדר האישות שקודם מ"ת, ולא התחיל בדין אישות שלאחר מ"ת: „אם ירצה האיש לישא אשה צריך לקנות אותה תחלה כו' ואח"כ תהי' לו לאשה כו'"[3]?

והנה בפשטות, הנפקותא להלכה ב־זה"ז היא לגבי בן נח, וכמ"ש במגיד משנה כאן „זה פשוט ומבואר בהרבה מקומות דלעכו"ם בייחוד בעלמא[4] הויא אשתו וכיון שבא עלי' לשם אישות הויא לה אשת איש שחבירו עכו"ם חייב עלי' כנזכר פרק ט'[5] מהלכות מלכים ומלחמו־תיהן".

אבל לכאורה אין זה טעם להביא ענין זה בריש הל' אישות, שבהן מדובר רק אודות דין אישות דישראל, והי' לו לה־ביאו בהל' מלכים[6], ששם מבאר דיני בני נח.

וכמו בדיני גירושין, דבריש הל' גירו־שין כ' הרמב"ם רק דין גירושין דישראל (מבלי להקדים אופן הגירושין לפני מ"ת) — „אין האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה וכתב זה הוא הנקרא גט . . זה[7] שנאמר בתורה[8] ושלחה מביתו אין עניינו שלא יגמרו גירושי' עד שתצא מביתו אלא כשמגיע גט לידה גמרו גירושי' ואע"פ שעדיין היא בביתו"; ורק בהל' מלכים[9] מבאר דין גירושין דב"נ — „מאי־מתי תהי' אשת חבירו כגרושה שלנו מש־יוציאנה מביתו וישלחנה לעצמה או

---

1) פרשתנו כב, יג. ובסהמ"צ (מ"ע ריג) מביא הכתוב (שם כד, א) „כי יקח גו' ובעלה". וראה רמב"ם הוצאת פרענקל בשינויי נוסחאות. ואכ"מ.

2) ה"ב וג'.

3) וכמו שהקשה הכס"מ בדברי הרמב"ם לקמן ה"ד גבי איסור „קדשה", שמקדים „קודם מ"ת הי' אדם פוגע אשה בשוק כו' משנתנה התורה נאסרה הקדשה". — וראה לקמן סוף סעיף ו.

4) ראה חי' הרש"ש לרמב"ם כאן, דעכו"ם אינו קונה אלא בביאה (וראה לקמן סעיף ה), „ואולי ביחוד דקאמר ר"ל בלא עדים".

5) ה"ז. — אלא ששם החידוש להיפך, שאינו חייב ע"י אירוסין או כניסה לחופה אלא רק „אחר שנבעלה לבעלה", ואילו כאן החידוש ד„בייחוד בעלמא (גם בלי אירוסין או חופה) הויא אשתו".

6) ובפרט שענין זה ד„בייחוד בעלמא הויא אשתו" אינו מפורש בהל' מלכים שם, כנ"ל בהערה הקודמת.

7) שם ה"ה.

8) פרשתנו כד, ב.

9) שם ה"ח.

משתצא היא מתחת רשותו ותלך לה שאין להם גירושין בכתב".

וצ"ל, שהקדמה זו בענין האישות ד־קודם מ"ת נוגע לדין אישות דישראל (שלאחר מ"ת).

ב. לכאורה הי' אפשר לבאר זה ע"פ משנ"ת במ"א[10], שקודם מ"ת לא הי' שייך כל ענין „ליקוחין" אלו דלאחר מ"ת. כי ענין „אשת איש" (בפשטות) אינו שהאשה קנוי' לבעל כחפץ הנקנה לאדם, אלא שאשה זו ואיש זה הם כמו מציאות אחת שנעשית ע"י זוג, ע"ד לשון הכתוב[11] „ודבק באשתו". ולכן, לולא ציווי התורה שהאדם „יקנה אותה תחלה . . ואח"כ תהי' לו לאשה", אין מקום לומר שיש „ליקוחין" שבכחם לפעול שיחול על ה־אשה שם „אשת איש" כאשר עדיין אינה „אשתו" במובן הפשוט, כי „לא נבעלה ו(אפילו) לא נכנסה לבית בעלה", ורק ציווי התורה עושה מציאות של „ליקוחין" העושה את האשה לאשת איש.

ויש לומר שנפק"מ גם בזמן הזה בב"נ, שב"נ הקונה אשה בא' מדרכי הקניגים לשם אירוסין כו' — לא נפעל כלום ע"י מעשה זה ועדיין היא פנוי' כמו לפני מעשה הקנין ממש[12]. וכדברי הרמב"ם בהל' מלכים[13] ש„אין ב"נ חייב על אשת חבירו עד כו' אחר שנבעלה לבעלה, אבל מאורסה או שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין חייבין עליי"[14].

ועפ"ז יש לומר, שמטעם זה הקדים הרמב"ם דין אישות דקודם מ"ת, כדי להדגיש יותר החידוש שבגדר קידושין דלאחר מ"ת, וכדחזינן, שקודם מ"ת ה־דרך היחידה ליצור גדר אישות היתה רק ע"י שחיים יחד כבעל ואשה — „מכניסה לתוך ביתו ובועלה כו'".

אבל ביאור זה אינו מספיק, כי אין בענין זה לכאורה שום נפק"מ להלכה גבי אישות דישראל.

זאת ועוד: מאי שנא קידושין מ־גירושין, דשם לא הקדים הרמב"ם גדר הגירושין דלפני מ"ת, אף שהחילוקים הנ"ל בין ישראל וב"נ בדין קידושין וגי־רושין תלויים זב"ז. דכיון שענין האישות גבי ב"נ נוצר ע"י ההכנסה לביתו כו' (היינו חיי אישות בפועל), הרי כך גם שילוחה (או היציאה) מביתו היא העושה את הגירושין, משא"כ בישראל שהאישות נבראה ע"י קנין ו„ליקוחין", ולכן ביטול קנין זה הוא ע"י כתב דוקא. וא"כ כשם שהקדים הרמב"ם דין אישות דקודם מ"ת כדי להדגיש החידוש בליקוחין דמ"ת, כן הו"ל להקדים דין גירושין דקודם מ"ת,

---

10) לקו"ש ח"ל ע' 243 ואילך. — וראה שם (ובהערה 34 שם) ביאור ל' אירוסין שבפרש"י (ויחי מח, ט. וירא יט, יד), וכן מ"ש „הבה את אשתי" (ויצא כט, כא. ובחדא"ג מהרש"א לסנהדרין (יט, ב) שכבר היתה מקודשת והויא אשתו). ועוד.

11) בראשית ב, כד.

12) בצפע"נ עה"ת שמות (ב, א) דעמרם „הר־סיף דין של נישואין" קודם מ"ת. אבל י"ל דשם הדיוק „נישואין", והיינו כניסה לחופה, וכל' הגמ' שמציין שם (ב"ב קכ, א) „הושיבה באפריון כו'". אבל במהר"ץ חיות לסוטה (יב, א) מפרש דעמרם הוסיף „מצות קידושין". וראה לקו"ש שם הערה 42. לקו"ש חי"ח ע' 290 הערה 57.

13) שם ה"ז.

14) ומ"ש ש„אין חייבין עליי", דמשמע שלכת־חילה אסור — י"ל שאין זה מפני שכבר חל עלי' שם אשת איש, אלא לפי דכיון שנכנסה לחופה כו' ה"ז כמו התחייבות להנשא, וה"ז ע"ד הונאה או גזל כו' (וראה סנהדרין נז, א ובפרש"י שם ד"ה על הגזל. רדב"ז להל' מלכים שם ה"ח). ואכ"מ.

כדי להדגיש החידוש בדין גירושין שאחרי מ"ת (שמתגרשת ע"י "כתב", גם כשהיא עדיין בבית בעלה).

ג. ויובן זה בהקדים עוד דיוק ברמב"ם כאן:

בגדר אישות דישראל יש שני שלבים — אירוסין שהם הקנין וליקוחין (ע"י כסף שטר או ביאה) ונישואין (ע"י כניסה לחופה). ואע"פ שגם ע"י אירוסין לחוד כבר חל על האשה שם "אשת איש", מ"מ, כו"כ חיובים (גם של תורה) חלים רק ע"י נישואין[15], שאז הרי הם איש ואשה לכל הדברים.

ועפ"ז צע"ק, שבריש הל' אישות מבאר הרמב"ם רק ענין הקידושין (אירוסין) ואילו דין נישואין לא הזכיר עד פרק י', שרק שם[16] מבאר דכאשר "יביא אותה לתוך ביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו (ו)יחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום . . והרי היא אשתו לכל דבר". ולכאורה הו"ל לבאר שם "נישואין" תיכף בריש הל' אישות, ביחד עם ביאור שם קידושין ואירוסין.

ואדרבה: קידושין "היא (רק) תחילת מצות הנישואין . . אירוסין בלא נישואין ודאי לא השלים המצוה עדיין"[17] (וכדיוק לשון הרמב"ם בכותרת להל' אישות, שהמצוה היא "לישא אשה בכתובה וקידושין", הרי שהמצוה היא הנישואין[18]), וא"כ תמוה ביותר שלא ביאר ענין הנישואין תיכף בריש הל' אישות.

וביותר אינו מובן, שהרי בב' הפרקים הראשונים דהל' אישות ביאר הרמב"ם עשרים שמות השייכים להלכות אלו, ובסוף פרק ב' מונה כל העשרים שמות, החל משם "קידושין" (ומסיים "שים כל השמות האלו לעומתך תמיד כו' כדי שלא נהרי צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום שנזכיר אותו") — ואילו שם "נישואין" לא הזכיר כלל שם.

ד. ונ"ל, שס"ל להרמב"ם, שעיקר חידוש התורה בענין אישות דישראל הוא רק בגדר קידושין, וכנ"ל שכל גדר ליקוחין אלו נתחדש ע"י ציווי התורה, אבל בענין הנישואין, לא נשתנה מהות וגדר האישות מכפי שהי' קודם מ"ת. דענין הנישואין עצמם הוא המציאות דחיי אישות, בלשון הרמב"ם "מכניסה לתוך ביתו כו' ותהי' לו לאשה", ובזה אין שינוי (עיקרי) בין קודם מ"ת ללאחר מ"ת.

וזהו שדייק הרמב"ם בלשונו "כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה כו' ואח"כ תהי' לו לאשה", והולך ומפרט ענין "ליקוחין" אלו ולא הענין ד"לישא אותה" (נישואין), כי חידוש התורה אינו בענין "לישא אשה" ("תהי' לו לאשה") גופא, שענין זה נשאר כמו שהי' קודם מ"ת, אלא רק בליקוחין הקודמין לנישואין, "יקנה אותה תחלה (ואח"כ תהי' לו לאשה)".

וזה גופא הטעם שהקדים הרמב"ם

---

15) כמו החילוק בין נערה המאורסה שהיא בסקילה ונשואה בחנק (פרשתנו כב, כ-כד. ספרי שם. סנהדרין נב, סע"ב. ובכ"מ); החילוק באופן הפרת נדר דארוסה ודנשואה (מטות ל, ז ואילך ובפרש"י שם. נדרים רפ"י). ועוד.

16) ה"א.

17) תשובת ר"א בן הרמב"ם, הובאה בכס"מ כאן פ"א סה"ב (ומתרץ עפ"ז ל' הגמ' (מו"ק יח, ב) "לארס דלא קעביד מצוה . . לישא . . דקא עביד מצוה").

18) כמו שמדייק בתשובת ר"א בן הרמב"ם שם.

ע"ד סדר ענין האישות „קודם מ"ת", שאין זו (רק) הקדמה להבין החידוש בקידושין של ישראל, אלא כדי לבאר שם נישואין (גם עתה לאחר מ"ת), שזהו עיקר ענין האישות. ונמצא, שלא זו בלבד ש־הרמב"ם לא השמיט כאן ביאור שם נישואין, אלא אדרבה, זוהי התחלת הל' אישות [אלא שמבאר כיצד הי' „קודם מ"ת", כיון שזה לא נשתנה אחרי מ"ת] — ורק אח"כ מבאר עשרים שמות פרטיים ה־שייכים לענין הנישואין (החל מהשם „קידושין").

ועפ"ז מובן החילוק בין אישות לגי־רושין, דכאן הקדים הרמב"ם דין אישות קודם מ"ת משא"כ גבי גירושין, כי בנוגע לאישות, הרי גדר האישות דקודם מ"ת נשאר גם לאחר מ"ת בענין הנישואין (וה־חידוש דמ"ת הוא בהליקוחין שבאים קודם הנישואין); ואילו בגירושין, הרי היציאה (ושילוח) מבית הבעל כפי שהוא אצל ב"נ, לא מהני כלל בישראל.

ה. ויש לומר, שדבר זה (שגדר ה־נישואין לא נשתנה אחר מ"ת) נוגע להלכה — כי זהו יסוד שיטת הרמב"ם בגדר חופה (שהיא העושה נישואין), שמצינו כמה שיטותי[19] מהי כניסה לחופה, והרמב"ם[20] פסק שכניסה לחופה היינו „יחוד", „שיביא אותה לתוך ביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו" — והרי זה קרוב מאד לתיאור האישות דקודם מ"ת, ש„מכניסה לתוך ביתו ובועלה כו'". והיינו לפי שס"ל להרמב"ם שענין הנישואין שלאחרי מ"ת הוא הוא ענין הנישואין שקודם מ"ת, דהיינו המעשה דחיי אישות, ולכן כדי שיחול על האשה שם „נשואה" ה"ז שווה לדרך הנישואין שקודם מ"ת.

ואע"פ שיש נפק"מ בין נישואין דקודם מ"ת ונישואין לאחרי מ"ת, דקודם מ"ת (וכן בב"נ אחרי מ"ת) צ"ל חיי אישות ממש („בועלה כו'"), ואילו בישראל מספיק ייחוד בלבד להשוותה נשואה, וכמ"ש הרמב"ם[21] ד„משתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה" — הרי נוסף לזה שגם ענין היחוד (לשם אישות) גופא הוא כמו מעשה אישות[22] [ובפרט שה־רמב"ם מדייק שלא מספיק יחוד בלבד אלא צ"ל באופן ד„יפרישנה לו", וכמבואר בפוסקים[23] דהיינו שצ"ל באופן של קבי־עות, ולא שמביאה לתוך ביתו באופן דלפי שעה כו'], הרי כ' הרמב"ם[24] שיחוד זה צ"ל „ראוי' לבעילה, אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתיחד עמה לא גמרו הנישואין והרי היא כארוסה עדיין". וע"פ הנ"ל מובן הטעם בפשטות, כי זהו כל גדר ענין הנישואין, ההכנסה לתוך ביתו והחיים יחדיו כאיש ואשה, ולכן צ"ל יחוד הראוי לחיי אישות.

ו. ע"פ הנ"ל יש לבאר בדרך הדרוש הקשר והשייכות שבין תחילת ספר נשים לסוף ספר זמנים שלפניו.

ובהקדם, שע"פ הידוע גודל הדיוק בסדר הענינים שבספר הרמב"ם, מסתבר לומר, שיש קשר עניני בין י"ד ספרי הרמב"ם, שתחילת כל ספר היא בהמשך לסיום הספר הקודמו[24].

---

19) שו"ע אה"ע ר"ס נה וברמ"א שם. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך חפה בתחלתו. ושו"נ.

20) הל' אישות פ"י ה"א.

21) שם ה"ב.

22) כפסק הרמב"ם (הל' גירושין פ"י הי"ח. וראה גם הל' אישות פ"ג ה"ה ובמגיד משנה שם) „הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה".

23) ב"ש וח"מ לשו"ע אה"ע שם.

24) ראה גמ' ריש סוטה: מכדי תנא מנזיר

ובענייננו — ספר זמנים וספר נשים — הקשר ביניהם גלוי ומפורש: ההלכה ה־אחרונה דספר זמנים היא „הי׳ לפניו נר ביתו ונר חנוכה כו׳ נר ביתו קודם משום שלום ביתו, שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו, גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר[25] דרכי׳ דרכי נועם וכל נתיבותי׳ שלום״. והרי זהו תוכן כל ספר נשים, ענין ה„שלום שבין איש לאשתו״.

ויש להוסיף עוד, שבהתחלת ספר נשים מודגש לא רק הענין ד„שלום בין איש לאשתו״, אלא גם הפרט שענין ה־שלום נפעל ע״י (מתן) תורה, כהסיום ממש דספר זמנים „שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם״.

שהרי, בהלכות הראשונות דספר נשים מדגיש הרמב״ם (כנ״ל) החידוש שנתחדש ע״י מתן תורה[26] בענין האישות, „קודם מ״ת הי׳ אדם פוגע אשה בשוק כו׳ כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה כו׳ ואח״כ תהי׳ לו לאשה״. ומובן בפשטות, שסדר זה שצריך קנין קודם שתהי׳ לו לאשה, מורה על חוזק הקשר והקביעות שביניהם. דקודם מ״ת הרי תיכף ומיד כשרצה הוא והיא „מכניסה לתוך ביתה כו׳״, ומובן שאין כאן קשר חזק, וכמו שהכניסה כך יכול לשלחה מביתו תיכף ומיד כשירצה[27], ע״ד „בן לילה הי׳ ובן לילה אבד״[28]; משא״כ לאחרי מ״ת, כיון שאינו מכניסה לביתו תיכף ומיד שפוגע בה, אלא רק לאחרי ההקדמה ש„יקנה אותה תחלה כו׳״, מובן, שיש לזה קיום ותוקף גדול יותר. ועד שאינו יכול לשלחה תיכף ומיד כשירצה, אלא „אם רצה לגרש צריכה גט״[29].

[ועפ״ז מובן גם הטעם שאח״כ[30] ממ־שיך הרמב״ם בעוד דין שנתחדש במתן תורה — „קודם מ״ת הי׳ אדם פוגע אשה בשוק כו׳ וזו היא הנקראת קדשה, משנת־נה תורה נאסרה הקדשה כו׳״, שגם תוכן דין זה הוא להוסיף שלום, כמו שביאר הרמב״ם במו״נ[31] בטעם איסור קדשה, שה„תועלות . . מניעת הקטטות . . אלו היתה הקדשה מותרת . . לא היו נמלטים מהמחלוקת וברוב הפעמים היו הורגים זה את זה או היו הורגים אותה כו׳״].

ז. ויש לומר, שגם משנת״ל בכוונת הרמב״ם בריש הל׳ אישות, שחידוש ה־תורה הוא בעיקר בענין הקידושין, ואילו ענין הנישואין הוא כמו ענין האישות דקודם מ״ת, יש לו קשר לדברי הרמב״ם בסוף ספר זמנים.

ויובן זה בהקדים דיוק לשון הרמב״ם „התורה ניתנה לעשות שלום בעולם״, ו־הרי התורה ניתנה לישראל דוקא, „מור־שה קהלת יעקב״[32], וא״כ הול״ל „לעשות שלום בישראל״ (וכיו״ב), ומהו אומרו „לעשות שלום בעולם״?

סליק מאי תנא דקא תנא סוטה. ועד״ז בגמ׳ ריש שבועות. ועוד. תוס׳ ריש ב״מ וריש ב״ב.

25) משלי ג, יז.

26) ראה לעיל הערה 12.

27) כלשון הרמב״ם (הל׳ מלכים פ״ט ה״ח) „משיוציאנה כו׳ או משתצא כו׳ כל זמן שירצה הוא או היא לפרוש זה מזה פורשין״.

28) יונה ד, י׳.

29) להעיר ממו״נ (ח״ג פמ״ט) בטעם שגירו־שין אינם בדברים בלבד או ע״י שילוחה מביתו אלא רק ע״י שטר.

30) ה״ד.

31) שם.

32) ברכה לג, ד. סנהדרין נט, ריע״א. רמב״ם הל׳ מלכים פ״ח ה״י.

לכאורה הי' אפשר לבאר זה ע"פ דברי הרמב"ם[33], ד"צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", וכן, שב"נ שקיבל על עצמו שבע מצות ונזהר לעשותן אינו מחסידי אומות העולם אלא א"כ עושה אותן "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה"[34], וא"כ פעולת התורה היא גם בב"נ, שע"י קיום ז' מצות ב"נ נעשה שלום בהם.

[ועפ"ז יש לבאר גם כפל הלשון בכתוב "דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום": החילוק בין "דרך" ו"נתיב" הוא, דדרך היא דרך רחבה וגדולה, ואילו נתיב הוא שביל צר וקטן[35]. ובעניננו — "דרך" קאי על תרי"ג מצוות התורה שניתנו לישראל דוקא, שזהו החלק הגדול והעיקרי שבתורה, ואילו "נתיבותי'" קאי על ז' מצות ב"נ, שהם רק חלק הכי קטן כו'.

וזהו הטעם שגבי "דרכי'" נקט "נועם" דוקא, וגבי "נתיבותי'" אומר "שלום": פעולת התורה בב"נ היא עצם גדר השלום, משא"כ בבנ"י, ד"כל איש ישראל גו' כאיש אחד חברים"[36], "כל ישראל אחים"[37], ישנו ענין השלום מצד עצם תכונת נפשם, ופעולת התורה היא להוסיף בשלום גופא, שיהי' גם ענין ה"נועם"[38]].

אבל אין זה ביאור מספיק, כי מלשון הרמב"ם "כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", מוכח, דמ"ש "שלום בעולם" אין כוונתו לפעולת ז' מצות ב"נ בב"נ, אלא לפעולת תרי"ג מצות דישראל.

ויש לומר הביאור בזה: בפעולת התומ"צ יש ב' סוגים: הנהגות בדברים שבקדושה ששייכים אך ורק בבנ"י ומעיקרא אינם ענייני ה"עולם": ועניינים שבכללות יש דוגמתם גם אצל אוה"ע, אלא שבהם גופא נעשה שינוי עיקרי ע"י נתינת התורה, באופן שהתורה עושה "שלום בעולם", שבעניני ודרכי העולם נתוסף ענין השלום[39].

וזהו שכ' הרמב"ם, שעיקר כוונת נתינת התורה למטה, אינה (כ"כ) בשביל פעולת התומ"צ מה שהיא פועלת התנשאות אצל בנ"י ומגבי' אותם למעלה מן העולם, אלא אדרבה, מה שעל ידה נפעל חידוש ותוספת "שלום" בעניני העולם גופא ("שלום בעולם").

וענין זה הוא בהדגשה בענין "שלום בין איש לאשתו", שזהו מה שממשיך הרמב"ם בריש הל' אישות, אודות גדר אישות קודם מ"ת, דגם אז הי' גדר של אישות, שיש דרך ליצור ענין האישות, "ותהי' לו לאשה", שזה עצמו הוא ענין של "שלום", אבל בזה גופא פועלת התורה "שלום בעולם", שנתוסף בענין

---

33) הל' מלכים שם.

34) הל' מלכים שם הי"א.

35) ראה אוה"ת לנ"ך ח"א ע"ה משלי שם (ע' תקנד). וש"נ. מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית ע' ו.

36) ס' שופטים כ, יא. תניא אגה"ק סו"ס כב. שם סל"א. וראה הערה הבאה.

37) ראה פ' תצא כב, ב. יחזקאל יח, יח וכו' רד"ק. ועי"ג תנחומא נשא א. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ב. ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד ובקה"ע שם. רדב"ז להל' ממרים פ"ב ה"ד. תניא פרק לב. ס' המצות להצ"צ מצות אהבת ישראל. ובכ"מ.

38) ראה מפרשים שהובאו באוה"ת עה"פ משלי שם.

39) ובעיקרם הם המצות שבין אדם לחבירו. ולהעיר מל' חז"ל (שבת לא, א) "זו היא כל התורה כולה", וברש"י שם (בפי' הב') "כגון גזלה גנבה ניאוף ורוב המצוות".

ה„שלום", באופן שיש בו (נוסף על „שלום") גם ענין ה„נועם", ע"י שקודם הנישואין צריך לקנות את האשה תחילה „ואח"כ תהי' לו לאשה".

ח. ויש לבאר ענין הנ"ל בגדר קידושין ונישואין ע"פ פנימיות הענינים:

ידוע שאיש ואשה, חתן וכלה, הם משל על הקב"ה וכנסת ישראל, שהקשר של ישראל לאביהם שבשמים נמשל ל־אירוסין ונישואין. והחילוק ביניהם הוא: אירוסין שהם „קידושין" — מלשון „אסר לה אכולי עלמא כהקדש"[40] — מורה על המשכת קדושה עליונה על האדם, של־מעלה מעלה מגדרי העולם, שלכן היא בהבדלה מן העולם — קדושה מלשון הב־דלה[41] — הפועלת באדם פרישות והבדלה מן העולם (איסור, שלילה)[42]: משא"כ ענין הנישואין הוא, כאשר קדושה זו נמשכת בהאדם בפנימיות, עד שהאדם, גם כפי שהוא בהגבלות הגוף והעולם, נעשה כלי לקדושה זו.

וזהו שענין הנישואין כשלעצמו (היינו היחוד וההמשכה בפנימיות) אינו עיקר החידוש דמ"ת, כי התנועה דהמשכת אור הקדושה בפנימיות ישנה גם קודם מ"ת (היינו באור האלקי המוגבל, שלפי ערך העולמות); ועיקר חידוש התורה הוא בענין הקידושין, שהיא המשכת קדושה שלמעלה מגדרי העולם, שזו אינה בכחו של אדם מצד עצמו אלא רק בכח התורה:

אלא שלאחרי שניתן לאדם הכח להמ־שיך קדושה זו, הרי הנישואין הבאים אחר כך, שבהם נמשכת קדושה עליונה זו בפנימיות, הם בדרך ממילא באופן אחר לגמרי, באופן של קביעות וקשר חזק (כנ"ל), כיון שההמשכה בפנימיות היא מקדושה זו שלמעלה מגדרי העולם[43].

ואדרבה: תכלית הכוונה היא לא בענין הקידושין (שהאור נשאר בבחי' הב־דלה ומקיף), אלא דוקא בענין הנישואין, וכלשון הרמב"ם „שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", שהיא המשכת ה־קדושה בעולם דוקא, שענין זה יהי' בגילוי לעת"ל, וכמרז"ל[44] שבעת מ"ת הי' רק ענין האירוסין, וענין הנישואין בין הקב"ה לכנסת ישראל יהיו בגאולה ה־אמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, במה־רה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ תשא תשמ"ט)

---

40) קידושין ב, ריש ע"ב.

41) ראה תניא פמ"ו (סו, א).

42) להעיר מהמבואר בכ"מ שקידושין הם בחי' מקיף, שלכן מקדשין בטבעת דוקא (תו"א ס"פ ויגש. ובכ"מ).

43) להעיר מלקו"ת שמע"צ צא, א.

44) שמו"ר ס"פ טו. נת' ע"ד החסידות בתו"א שם. לקו"ת שה"ש מח, סע"א. ועוד.